1977.

ZAMONAVIY TA’LIM TALABLARI ASOSIDA BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARIDA O‘QISH MALAKASINI SHAKLLANTIRISH HAMDA ULARNI KASB-HUNARGA YO‘NALTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Laylo Berdiqulova Erkin qizi
Guliston davlat pedagogika instituti Ta’lim-tarbiya nazariya va metodikasi (boshlang‘ich ta’lim) yo‘nalishi magistranti
E-mail: layloberdiqulova070801@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang‘ich ta’lim jarayonida ona tili va o‘qish savodxonligini rivojlantirishning zamonaviy pedagogik asoslari yoritilgan. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalar, interfaol metodlar hamda kompetensiyaviy yondashuvning ahamiyati ilmiy-metodik jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, ta’lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy tafakkuri va kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantirish

masalalari yoritib berilgan. Boshlang‘ich ta’lim tizimida olib borilayotgan islohotlar, davlat ta’lim siyosati hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni dars jarayoniga samarali tatbiq etishning mazmun-mohiyati ochib berilgan. Ona tili va o‘qish savodxonligi fanlarini o‘qitishda innovatsion metodlardan foydalanish o‘quvchilarning bilimlarni puxta o‘zlashtirishiga, matn bilan ishlash ko‘nikmalarining rivojlanishiga hamda ta’lim samaradorligining oshishiga xizmat qilishi asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, boshlang‘ich ta’lim, innovatsion yondashuv, ijodiy tafakkur, kompetensiyaviy yondashuv, kommunikativ kompetensiya, nutq rivojlantirish, o‘qish savodxonligi, pedagogik texnologiyalar, ta’lim samaradorligi.

Abstract. This thesis highlights the modern pedagogical foundations for developing native language and reading literacy in primary education. The study scientifically and methodologically analyzes the importance of innovative technologies, interactive methods, and competency-based approaches in improving the speech competence of primary school students. In addition, the paper discusses the effective use of information and communication technologies in the educational process, as well as the development of students’ independent thinking, creative abilities, and communicative skills. The article also reveals the essence of educational reforms, state educational policy, and the implementation of modern pedagogical technologies in the teaching process. It is emphasized that the use of innovative teaching methods in native language and reading literacy lessons contributes to the effective acquisition of knowledge, improvement of text analysis skills, and enhancement of educational efficiency.

Keywords: Communicative competence, competency-based approach, creative thinking, educational efficiency, information and communication technologies, innovative approach, pedagogical technologies, primary education, reading literacy, speech development.

Bugungi globallashuv jarayonida ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, yosh avlodni har tomonlama barkamol etib tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonunida ta’limning insonparvar va uzluksiz xarakterga ega ekanligi, shaxsning intellektual salohiyatini rivojlantirish asosiy maqsadlardan biri sifatida belgilangan [1]. Shu bois boshlang‘ich ta’lim bosqichida ona tili va o‘qish savodxonligini rivojlantirish dolzarb pedagogik muammo sifatida namoyon bo‘lmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-134-son Farmonida maktab ta’limini rivojlantirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish hamda o‘quvchilarning funksional savodxonligini oshirish vazifalari alohida ta’kidlangan [2]. “O‘zbekiston – 2030” strategiyasida esa yoshlarning mustaqil fikrlashi, kreativ yondashuvi va intellektual salohiyatini rivojlantirish muhim vazifa sifatida ko‘rsatib o‘tilgan [3].

Boshlang‘ich ta’limda ona tili va o‘qish savodxonligi fanlari o‘quvchilarning og‘zaki va yozma nutqini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, nutqni rivojlantirish jarayonida innovatsion metodlardan foydalanish o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi hamda bilimlarni samarali o‘zlashtirishga xizmat qiladi.

D.R. Babayeva nutq oʻstirish metodikasida bolalarning soʻz boyligini kengaytirish, bogʻlanishli nutqini rivojlantirish hamda muloqot kompetensiyalarini shakllantirish muhim ekanligini ta’kidlaydi [5]. Shu jihatdan interfaol metodlar, klaster, aqliy hujum, insert, sinkveyn kabi metodlardan foydalanish samarali natija beradi. Gʻafforova, Shodmonov va Gʻulomovalarning “Ona tili va oʻqish savodxonligi” darsligida oʻquvchilarning matn ustida ishlash, mustaqil fikrlash va tahlil qilish koʻnikmalarini rivojlantirishga qaratilgan topshiriqlar keng oʻrin olgan [6]. Bu esa zamonaviy ta’limning kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilayotganligini koʻrsatadi. Hamroevning fikricha, ona tili oʻqitishning modernizatsiyalashgan didaktik parametrlari oʻquvchilarda mantiqiy fikrlash, kommunikativ savodxonlik va ijodiy yondashuvni shakllantirishga xizmat qiladi [7]. Shuningdek, pedagogik innovatsiyalarni ta’lim jarayoniga tatbiq etish orqali dars samaradorligini oshirish mumkin. Mavlonova va Toʻrayevalar boshlangʻich ta’limda pedagogik innovatsiyalarni qoʻllash oʻquvchilarning faolligini oshirishi, ta’lim jarayonida hamkorlik muhitini yaratishi hamda mustaqil ta’lim olish koʻnikmalarini rivojlantirishini qayd etadi [8]. Ayniqsa, AKT vositalari, multimedia texnologiyalari va elektron ta’lim resurslari darslarni qiziqarli tashkil etishda muhim vosita hisoblanadi. S.Matchonovning tadqiqotlarida ona tili va oʻqish savodxonligini oʻqitishda kompetensiyaviy yondashuvning ahamiyati keng yoritilgan boʻlib, bunda oʻquvchilarning oʻqib tushunish, tahlil qilish va fikrini erkin bayon etish kompetensiyalarini rivojlantirish asosiy maqsad sifatida belgilanadi [9]. Shuningdek, Sh.S. Sharipov talabalarni ijodiy faoliyatga yoʻnaltirishning pedagogik asoslarini yoritib, ijodkorlikni rivojlantirishda innovatsion ta’lim texnologiyalarining oʻrni katta ekanligini ta’kidlaydi [10]. Bu esa boshlangʻich sinf oʻquvchilarida ham kreativ fikrlashni shakllantirish zarurligini koʻrsatadi.

Xulosa qilib aytganda, boshlangʻich ta’limda ona tili va oʻqish savodxonligini rivojlantirishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish ta’lim sifatini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Zamonaviy metodlar oʻquvchilarning nutqiy kompetensiyasi, mustaqil fikrlashi va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bois ta’lim jarayonida interfaol metodlar, AKT vositalari hamda kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan darslarni keng joriy etish zarur.

1. Ona tili va oʻqish savodxonligi darslarida interfaol metodlardan muntazam foydalanish tavsiya etiladi. “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Sinkveyn”, “Insert” kabi metodlar oʻquvchilarning mustaqil fikrlashini, matnni tahlil qilish koʻnikmalarini hamda ogʻzaki nutqini rivojlantirishga xizmat qiladi.
2. Ta’lim jarayoniga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish zarur. Multimedia vositalari, elektron taqdimotlar, interaktiv topshiriqlar va raqamli platformalardan foydalanish oʻquvchilarning darsga boʻlgan qiziqishini oshirib, bilimlarni samarali oʻzlashtirish imkonini yaratadi.
3. Boshlangʻich sinf oʻquvchilarining oʻqib tushunish kompetensiyasini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratish lozim. Buning uchun matn ustida ishlash, savol-javob, rolli oʻyinlar va ijodiy topshiriqlardan foydalanish orqali oʻquvchilarning mantiqiy va tanqidiy fikrlash koʻnikmalarini shakllantirish maqsadga muvofiqdir.

4. Pedagoglarning innovatsion pedagogik texnologiyalar bo‘yicha malakasini muntazam oshirib borish tavsiya etiladi. Seminar-treninglar, amaliy mashg‘ulotlar va metodik tajriba almashuvlari orqali o‘qituvchilarning zamonaviy pedagogik yondashuvlarni dars jarayoniga samarali tatbiq etish ko‘nikmalarini rivojlantirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida” gi qonuni. – Toshkent, 2020-yil 23-sentabr.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-maydagi “2022–2026-yillarda maktab ta’limini rivojlantirish bo‘yicha milliy dasturni tasdiqlash to‘g‘risida” gi PF-134-son farmoni.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risida” gi PF-158-son farmoni.
4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 31-dekabrdagi “Uzluksiz ma’naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi 825-son qarori.
5. Babayeva D.R. Nutq o‘stirish nazariyasi va metodikasi. – T.: “Barkamol fayz media”, 2022.
6. G‘afforova T., Shodmonov E., G‘ulomova X. “Ona tili va o‘qish savodxonligi”. (1-sinf uchun darslik). – T.: Respublikasi ta’lim markazi, 2021.
7. Hamroev G‘.H. “Ona tili o‘qitishning modernizatsiyalashgan didaktik parametrlari”. – T.: “O‘qituvchi”, 2021.
8. Mavlonova R.A., To‘rayeva O.M. “Boshlang‘ich ta’limda pedagogik innovatsiyalar”. – T.: “Innovatsiya-Ziyo”, 2020.
9. Matchonov S. “Boshlang‘ich sinf ona tili va o‘qish savodxonligini o‘qitish metodikasi”. – T.: “Tafakkur avlodi”, 2021.
10. Sharipov Sh.S. “Talabalarni ijodiy faoliyatga yo‘naltirishning pedagogik asoslari”. – T.: “Fan va texnologiyalar”, 2020.